

ŠIUOLAIKINĖS LIETUVIŲ LITERATŪROS BRUOŽAI

Tokiu vardu Lietuvių kalbos ir literatūros institutas Vilniuje 1969 išleido stambiają, 516 psl. knygą, kurioje yra 8 autorių rašiniai, redaguoti Vytauto Kubiliaus.

Knygos aplanke sakoma, kad ji pratęsia ir papildo *Lietuvių literatūros istorijos* IV tomą, būtent, rodo paskutinio dešimtmečio „literatūros raidos etapo linkmes, perspektyvas ir atskirus reiškinius“.

Kalbėdami apie paskutinį dešimtmetį, visi šios knygos autoriai griežtai skiria po karo okupuotoje Lietuvoje du dešimtmečius. Pirmą užbaigė ir antrą pradėjo Stalino mirtis 1953 ir Stalino demaskavimas 1956. Stalino vardo nevarodami, visi autoriai kalba apie XX suvažiavimą, kuris likvidavęs „asmenybės kultą“ — ir tai buvo riba tarp dviejų laikotarpių.

Vieni santūriau, kiti griežtais žodžiais gretina abudu dešimtmečius ir aną „asmenybės kulto“ dešimtmetį laiko buvus žalingą literatūrai. Esą nustatytos turinio ir formos dogmos sustingdė literatūros augimą. Tik su „asmenybės kulto“ likvidavimu prasidėjo „literatūrinių vertybių perkainojimas“ ir po literatūrinio sustingimo prasidėjo literatūrinių ieškojimų, įvairėjimų dešimtmetis.

Įvairėjimai minimi dvejopom kryptim. Viena, atsisuko į ankstesnės lietuvių literatūros tradicijas — impresionizmą, ekspresionizmą (Šeinius, Savickis). Antra, dar stipresnė — labiau pasisuko į Vakarų Europos literatūrinės problemas bei formas. Šio dešimtmetio visuose žanruose nuo socialinės klasinės aplinkos pasukta labiau į žmogų — į jo egzistencinius pergyvenimus, konfliktą su aplinka, savo paties konfliktus, į jo sąmonės srautą. Pasukta ir į naujas formas, kuriom yra patogiau to naujo literatūrinio žmogaus pergyvenimam reikštis.

Šią bendrą kryptį kiekvienas šios knygos autorius rodo ir iliustruoja savo nagrinėjamo žanro ar problemos srity. Suprantamas tad tos pačios idėjos pasikartojimas įvairiuose rašiniuose.

Knygos teigimus aiškiausiai gali rodyti pačių autorių žodžiai.

Algimantas Radzevičius rašiny apie „Asmenybės koncepciją prozoje ir dramaturgijoje“ sako, kad po karo „lietuvių rašytojų kūryboje ilgą laiką vyravo klasiniai — politiniai žmogaus vertinimo ir charakterizavimo principai, kad žmogus visų pirma buvo vaizduojamas kaip reikšmingų socialinių įvykių ir procesų dalyvis“ (8 p.). Naujo žmogaus koncepcija atėjusi su partijos XX suvažiavimu, kuris įteisino, kad „ne žmogaus priklausymas tai ar kitai grupei, organizacijai, profesijai lemia jo dvasinį turinį, o atvirkščiai — individualūs asmeniniai žmogaus charakterio ypatumai, vidinė asmenybės vertė apsprendžia jo vietą ir reikšmę visuomenėje. Dar daugiau — žmogaus asmenybė, jos dvasinis turinys neretai kertasi su savo socialine padėtim, savo pareigomis“ (9 p.).

„Anksčiau tarybinėje literatūroje vadovaujantys asmenys paprastai būdavo vaizduojami neklystančiais pranašais, tiesiogiai išreiškiančiais etinį autoriaus idealą. Dabar

galima pastebėti priešingą tendenciją: daugeliu atvejų parodoma, kad pagal savo asmenines savybes šie žmonės nėra verti užimamų pareigų“ (38 p.).

Su naująja asmens koncepcija sustiprėjo „domėjimasis dvasiniu jaunimo gyvenimu“. Jauno žmogaus vaizde vyraujanti „jaunystės idealizacija“ ir „natūralaus žmogaus apoteozė“, o „natūralus“ jis būsiąs tada, kai jis nustos buvęs „sraigteliu“, bus išjungtos iš jį gniuždančios rutinos ir aplinkos „karusėlės“ (20 p.). Natūralus žmogus statomas prieš idealaus herojaus teoriją pokario metais (23 p.).

Iš čia einąs „dramatiškas herojaus santykis“ su aplinka, „žmogaus pasipriešinimas visokioms užtvaroms, slopinančioms jo prigimtį“ (Pavyzdžiais rodo J. Mikelinsko, J. Grušo veikėjus).

Algimantas Bučys rašinį apie „Pasakojimą pirmuoju asmeniu ir romano struktūrą“ pradeda: „Po 1956 m. sparčiai pragiedrėjusi mūsų šalies visuomeninio ir literatūrinio gyvenimo atmosfera“ (49 p.) skatino ieškoti naujos romano „problematikos bei poetikos“ (61 p.). Buvo atnaujinta ikitarybinės impresionistinės prozos tradicija. „Plačiai nuskambėjusiam psichologiniam romanui“ (69 p.) pavartota „vaizdų srauto“ struktūra; lietuvių romanistai „savo sprendžiamomis problemomis tarsi priartėja prie tų Vakarų Europos rašytojų, kurie savo prozos centre taipogi įtvirtino žmogaus asmenybę ir pavertė ją savotišku ir svarbiausiu vertybių kriterijumi“ (70–71 p.).

Asmeninio atskleidimo ar atsiskleidimo reikalui imtasi ir kito pasakojimo būdo. Priminęs J. P. Sartre pavartotą autobiografinį pasakojimo būdą, autorius nurodo, kad „pasakojimo pirmuoju asmeniu“ ėmėsi J. Baltušis, J. Marcinkevičius. Tą jų pasakojimo formą patobulino „vidinių monologų ir sąmonės srauto technika, plačiai paplitusi Vakaruose“ (93 p.). Tokis esąs J. Mikelinskas, A. Bieliauskas savo romanuose.

Albertas Zalatorius tyrinėja „Lietuvių smulkiosios prozos transformaciją“. Kuo ta „transformacija“ reiškiasi, rodo taip pat kontrastuodamas du dešimtmečius. Autoriaus teigimu apie antrąjį dešimtmetį (1956-66), „pirma, jame buvo reabilituota daug prozos meninių principų, pokario metais dėl įvairiausių aplinkybių paverstų tabu; antra, per šį dešimtmetį lietuvių novelistika gerokai priartėjo prie pasaulinės prozos pasiekimų formos srityje“ (119 p.).

Pirmame dešimtmyje: „Personažai to meto prozoje paprastai yra tiksliai apibrėžti vienokių ar kitokių klasinių ir moralinių dorybių reiškėjai, dažniausiai pastovūs, statiški arba atsidūrę ant persilaužimo ribos. Kūrinyje aiškiai matosi autoriaus simpatijos ir antipatijos... Pasakojama dažniausiai visa žinančio pasakotojo lūpomis, prisidengus fiktyvaus objektyvumo skraiste, nuosekliai aprašant procesus, detaliai apibūdinant daiktų ir žmonių išorę“.

„Šiuo požiūriu būtų galima rasti nemaža paralelių tarp pokario apsakymų poetikos ir Žemaitės, G. Petkevičaitės-Bitės, Lazdynų Pelėdos, Šatrijos Raganos kūrybinių principų“ (123 p.). Vis tai buvo susiję su „asmenybės kulto ideologija ir kūrybine atmosfera“ (129 p.).

Antras dešimtmetis: „Po 1956 m. prasidėjusi lietuvių smulkiosios prozos transformacija palietė ne visų rašytojų kūrybą: ir šiandien tebėra stiprus tradicine maniera rašomų kūrinių srautas, bet faktas, kad į jį daugiausia patenka senesnės kartos prozininkai, verčia galvoti, jog tradicinių priemonių gyvybingumas, jeigu ne iš esmės, tai nors iš dalies pareina nuo inercijos“ (124 p.). „Po 1956 m. pastebimai išaugo menininko idėjinis aktyvumas. Pradėjo nykti empiriškas atskirų faktų kopijavimas, baukštus paplitusių tezių iliustravimas ir kitos kūrybinio darbo anomalijos. Rašytojui parūpo suvokti buities ir psichikos reiškinių šaknis, pamatuoti žmogaus elgesį ir moralę ne trumpalaikiu ideologinės ar ekono-

minės aktualijos masteliu, o pastoviu gyvenimo vertybių mastu. Vis labiau populiarėjo kardinalių, visą žmoniją jaudinančių klausimų pamąstymas — individo ir visuomenės santykių, žmogaus egzistencijos pagrindo ir prasmės ieškojimas... Visa tai ne tik sustiprino intelektualinį ir psichologinį pradą kūrinyje, bet pasakojimą padarė ekspresyvesnį, kondensuotesnį, subtilesnį... Aktyvaus subjektyviojo prado stiprėjimas nulėmė laisvą, asociatyviniu mąstymu paremtą kūrinio komponavimą, monologines ir dienoraštines pasakojimo formas“ (138—139 p.).

Pavyzdžiu nurodo A. Pociaus, M. Sluckio, J. Mikelinsko noveles, kur „įvykių, atsitikimų, peripetijų kiekis šiuolaikinėje prozoje žymiai sumažėjo, — tiesiog sunku kūrinius papasakoti... Veiksma laikas sutrumpėjo iki minimumo — kelios valandos, keliolika minučių... Kūrinio atomazga nenuramina skaitytojo — kūrinys staiga nutrūksta, sužadinęs klausimą, abejonę, susimąstymą, atitinkamą nuotaką“ (128 p.). Antrame dešimtmety vietoj „pokario prozos oficialumo, pompastikos, dirbtinio optimizmo, neteisingai supras-to heroizmo“ (145 p.) atėjo „paprastumas, betarpiškumas, įtikinamumas“. Tokiam pasakojimui tinkamiausia forma „atsiminimai“, „pasakojimas pirmuoju asmeniu“ (166 p.).

Kita priešinga asmenybės koncepcija minima — „anti-buitiško“, intelektualaus žmogaus koncepcija. Tai „modernizuotas rusozimas“, kuris pasireiškia bėgimu į gamtą, jos poetizavimu. „Natūros kulto“ pavyzdžių nurodo V. Dautarto, I. Mero, J. Apučio, A. Sprindžio, E. Mikulėnaitės pasakojimuose. Šios koncepcijos įsigalėjimas transformavo ir stilistinę išraišką. „Išpopuliarėjo retorinis, emocingas, anaforomis, pakartojimais, ritmingais periodais išmargintas pasakojimas, artimas XX a. pradžios lyrinėms impresijoms ir ritminei proza“ (149 p.).

Algio Samulionio rašinys „Šiuolaikinės lietuvių drama-

turgijos struktūriniai pakitimai“ pirmo dešimtmečio dramaturgų eilėje mini Baltušį, Gričių, Paukštelį. Nuo 1953—58 metų, „tik pasirodžius J. Grušo *Herkui Mantui*, pirmosioms K. Sajos, V. Rimkevičiaus, Just. Marcinkevičiaus pjesėms“ (180 p.), jaučiamas pakilimas. Paskui juos atėjo V. Miliūnas, D. Urnevičiūtė, G. Kanovičius, R. Samulevičius. Minėtą pakitimą ir jis sieja su partijos XX suvažiavimu, kuris, atmesdamas „asmenybės kultą“, „išvadavo dramaturgiją nuo bekonfliktiškumo teorijos, iki tol labai trukdžiusios šio žanro plėtotę“ (181 p.). Nuo šiol dramaturgija kaip ir proza pakrypo „į moralinę problematiką“, į dramaturgiškus žmogaus ryšius su aplinka, į „pilnavertės asmenybės formavimąsi“. Sustiprėjo dramaturgijoje psychologizmas, prieštarų įsismūnų analizė, „sąmonės srauto poetika“.

Šią kryptį norėdamas atriboti nuo pokario dramaturgijos, autorius kartoja režisierės K. Kymantaitės posakį: „Kol teatras iš scenos mokė kolchozų pirmininkus, kaip reikia sėti, o įmonių direktorius — kaip vadovauti gamybai, — originalių pjesių spektakliai nekeldavo didesnės polemikos... Bet dabar mes norime nukreipti prožektorius į patį žmogų, jo vidų“ (186 p.).

Šalia psychologizmo dar kalbama apie kitą dramos kryptį — „intelektualinę dramą“. „Šios dramos centre ne charakterių tyrimas, o problemos“ (109 p.). „Pirmasis žingsnis į intelektualinę dramą buvo J. Grušo tragedija *Herkus Mantas*“ (210 p.).

Iš viso daugiausia kalbama apie J. Grušo ir K. Sajos dramas. Tai esąs priartėjimas prie Vakarų teatro. Tačiau — pastebi autorius „naujosiose moderniau sukonstruotose lietuviškose dramose nėra pesimizmo ir nihilizmo, kuris sudaro idėjinę dalies aukščiau minėtų Vakarų dramaturgų esmę“ (227—228 p.).

Kęstučio Nastopkos rašiny „Poetinė lyrikos kalba“

teigiama, kad karo ir pokario lyrikoj, kuriai atstovavo A. Venclova, K. Korsakas, iš dalies L. Gira, — šių poetų kūryba išsiskyrė „klasikinės formos aiškumu, oratorinėmis intonacijomis, stiliaus iškilmingumu“ (235 p.). Netgi ir S. Nėries poezija. Tai buvo „vienspalvė oficiali patetika“ (273 p.).

Naujai atėjo laisvas eilėraštis, paremtas intonacijom, su Mieželaičio eksperimentais. Toliau praktikavo J. Degutytė, J. Vaičiūnaitė, V. Šimkus, J. Juškaitis, S. Geda, M. Martinaitis. Su jais atėjo poetinės kalbos konkretumas, intymesnis santykis su skaitytoju. (Skyrium analizuojama V. Mykolaičio—Putino poetinė kalba).

Išvadoje autorius taria: „Atgaivinus ryšius su pomaironinės mokyklos tradicija, parėmus XX a. Europos poezijos patirtį, susikūrė diferencijuota poetinės kalbos sistema. Klasikinių formų dekanonizavimas, įvairūs stilistiniai eksperimentai turėjo ir neigiamų pasekmių: susilpnino atskiro žodžio svorį, neretai buvo lydimi poetinės formos amorfiškumo, negalios suvaldyti žodžių srautą... Po įtempto naujų išraiškos formų ieškojimo ‚grįžimas‘ prie griežtesnių, paprastesnių formų, kaip rodo vėlyvojo laikotarpio V. Mykolaičio—Putino lyrika, taip pat paskutiniai K. Borutos, kai kurie A. Miškinio eilėraščiai, gali būti visai vaisingas. Galimas dalykas, kad po dekanonizavimo, vadavimosi iš kaustančių tradicijų laikotarpio mūsų lyrikoje dabar kaip tik bręsta priešingas — naujos šių pasiekimų sintezės laikotarpis“ (321 p.).

Ričardo Pakalniškio rašiny „Tarybinės lietuvių poemos tendencijos“ rodomi tos poemos autoriai — Mieželaičio *Broliška poema*, dar „kupina šventiško pakilumo ir idiliškumo“ (341 p.); toliau jau J. Marcinkevičiaus *Dvidešimtas pavasaris*, A. Baltakio *Kelias aukštyn* — tai „lyriniai susimąstymai“, „lyrinio herojaus išpažintis“. Esą naujas laipsnis J. Marcinkevičiaus *Kraujas ir pelenai*, o daugiausia kalbama apie to paties autoriaus *Donelaitį ir Sieną*.

Vytauto Kubiliaus „Romantizmo likimas“ informuoja, kad komunizmas buvo pasmerkęs romantizmą. Vadino: „Tai idealizmas naudingas tik buržuazijai... Revoliucingai nusi-teikusiems rašytojams romantizmas buvo tik praeities atplai-ša, kurią reikėjo pašalinti iš kelio“ (402 p.). Tačiau laikai apsi-vertė: „Visam socialistiniam literatūros frontui nubrėžus antiromantinę liniją, apginklavus jį tik ‚blaivaus realizmo‘ ginklais, netrukus ėmė aiškėti meninio vientipiškumo grės-mė“ (402). „Apribotas gamybinės veiklos sfera, realizmas nepajėgia pagauti visų žmogaus dvasinio gyvenimo pusių“ (403 p.). „Literatūra, analizuodama realybę, negali nepajusti, kad pasaulyje ir žmoguje dar lieka kažkas nežinoma, keista ir nuostabu, ką sunku išmatuoti tik materialinių sumetimų ir socialinio determinizmo logika, kam galioja ir kitokia — pasa-kos, sapno, svajonės — logika. Romantizmas šią logiką iške-lia į pirmąjį kūrinio planą“ (407 p.).

Romantinės pasaulėjautos pradų ir romantinės poetikos („ornamentuotos kalbos, jausmingo tono, patetikos, smul-kaus metaforiškumo, aukštų ir skambių žodžių“) autorius randa daugelio dabartinių poetų ir beletristų raštuose. „Šiuo-laikinėje lietuvių literatūroje romantizmo tradicija pažadino iš sustingimo ir padėjo iškilti į paviršių moralinio idealizmo ir tyro dvasingumo jėgoms, kurios būtinos tikrai meninei kūry-bai. Ji atgaivino neišsprendžiamą ir neišsekantį konfliktą tarp idealo ir tikrovės (M. Sluckio *Laiptai į dangų*), tarp dvasinio prado ir žmogaus nužmogėjimo (J. Grušo *Meilė, džiazas ir velnias*)... Bet romantizmo tradicija jau nebedrįso atgaivinti maištingo nepasitenkinimo dabartimi... Dabartinis roman-tizmas daugiau idealizuoja, negu barasi, daugiau trokšta vienybės ir užsimiršimo, negu kovos. Romantiniame eilėraš-tyje dažnai tik iš inercijos tebešvilpia ‚neramūs vėjai‘, plakasi į padangę ‚mėlyni sakalai‘, šniokščia ‚marių banga‘, kai iš tiesų kūrinio nuotaika — ramus susitaikymas su viskuo, kas yra...

Tačiau romantizmo tendencijų gyvavimas bei rehabilitacija — žingsnis į priekį, o ne atgal... Tai žingsnis nuo vienatipiškumo į daugiabalsiškumą ir įvairumą“ (447—448 p.).

Antanas Masionis rašiny „Poezijos ir dailės sankryžos“ svarsto: „Kas labiau šiandien veikia lietuvių poeziją — muzika ar dailė?“. Atsako: „Muzikinis pradas apskritai gana ryškus pirmosios XX a. pusės lietuvių lyrikoje — tiek simbolistinės krypties (B. Sruoga, F. Kirša ir kt.), tiek ir kitų poetinių mokyklų (K. Binkis, S. Nėris, K. Boruta ir kt.) eilėraščiuose“ (456 p.).

Dailės ekspansiją jaučia autorius stipresnę negu muzikos V. Šimkaus, J. Vaičiūnaitės, Alf. Maldonio, A. Baltakio ir kt. kūryboje — esą čia ėmė įsigalėti „statiško poetinių vaizdų samprotavimo būdas... Tradicinį lyrikos muzikalumą dar silpnina pastaruoju metu plačiai prigijusios baltosios eilės“ (456 p.). „Regimųjų vaizdinių gausumas, lyrinės emocijos, sudaiktinimas, regimaisiais įspūdžiais grindžiamų menų poveikis — tai nuoseklus kelias, kuriuo eina nūdienė lietuvių poezija“ (460 p.).

*

Užvertus knygos paskutinį lapą, pasilieka įspūdis, kad visi autoriai savo darbą yra atlikę rūpestingai, gerai susipažinę su nagrinėjama literatūra ir pasiremę svetimų teoriniais pasisakymais. Suprantama, pasiremti turėjo daugiausia literatūros rusiškais nagrinėtojai. Šiek tiek pasiremta lenkais ir čekoslovakais. Atsitiktinai yra nurodymai į prancūziškus ir angliškus veikalus. O vienas citavo ir Vakaruose esančių lietuvių rašytojų pasisakymus (J. Aisčio, J. Blekaičio, St. Santvaro, Aidų).

Skaitytojui straipsniai daro nevienodo įtaigumo. Pvz., straipsniai apie „žmogaus koncepciją“ ar „poemos tenden-

cijas“ galėtų būti sąmoningai sutikti tik to skaitytojo, kuris yra skaitęs nagrinėjamus veikalus. Kitaip su kitais straipsniais, kurių tvirtinimai yra paremti veikalų citatom ar žinomo literatūrinio gyvenimo raida. Tos rūšies įtaigiausias rašinyse bene bus apie „romantizmo likimą“.

Nors straipsniuose daugelį minčių kartojasi, bet tai rodo bendrą vienos grupės galvojimą. To bendro galvojimo būdingas rezultatas — atiduota pirmenybė literatūrinių formų analizei, palyginti tik su užuominom apie problemas. Anksčiau marksistinė kritika vadino dekadentiniais tuos literatūros nagrinėtojus, kurie nepriklausomoje Lietuvoje pirmenybę atiduodavo estetinei, formalinei kūrinio pusei. Nelinkėtume, kad tokiu priekaištu būtų sutikti šios knygos autoriai.

Formos tendencijų raidos vaizdas nereiškia meninio vertinimo. Pvz., Just. Marcinkevičiaus poemų formai iliustruoti pavyzdžiai meniniu atžvilgiu yra blankūs. Dėl to šią knygą tektų priimti ne kaip dešimtmečio literatūros istoriją, o kaip to dešimtmečio literatūrinių formų raidos istoriją.

Skaitytojui toje istorijoje rodos nauja, kada lietuvių rašytojai atremiami į Vakarų literatūros laimėjimus ir eksperimentus. Ypačiai tas labiausiai visų pabrėžiamas literatūros nukrypimas į žmogų, žmogaus padarymas, anot vieno iš jų, visa ko kriterijum. Tačiau lieka neaiškus tas žmogaus suvokimas, nes jis reiškiamas bendriniais, šampininiais posakiais. Radzevičius, pvz., kartoja partijos apibrėžtą uždavinį „auklėti naują žmogų, kuriame harmoningai derinasi dvasinis turtingumas, moralinis tyrumas ir fizinis tobulumas“. Ir nuo savęs prideda: „Pilnavertės, visapusiškos ir harmoningos žmogaus asmenybės ugdymas šiandien yra labai svarbi tarybinės visuomenės vystymosi sąlyga. Todėl bendražmogiškų dorovinių savybių kėlimas ir akcentavimas šiuolaikinėje literatūroje visiškai neprieštarauja socialistinio humanizmo

dvasiai ir principams“ (9 p.). Ir vėl pasirėmęs partijos doktrina: „Komunistinė moralė apima pagrindines bendras žmogiškos moralės normas, kurias liaudies masės sukūrė per tūkstančius metų, kovodamos prieš socialinę priespaudą ir dorovės ydas“ (10 p.).

Tai komunistinis žmogaus supratimas, reiškiamas daug kur panašiais žodžiais kaip krikščioniško žmogaus supratimas. Bet tuose panašiuose ar tokiuose pat žodžiuose yra visai kitas turinys. Taigi iš esmės ir kitas žmogus, kita moralė. „Žmogaus“, „moralės“ žodžiuose yra tokis skirtingas turinys, kaip „demokratijos“ ar „laisvės“ žodžiuose.

Turėdami išeitį aiškintis žmogų suprantamą pagal partijos aptarimą, ir šios knygos rašytojai galėjo taip kelti žmogaus asmenybę į dėmesio centrą, nors gali rodytis paradoksas: „asmenybės kultą“ pasmerkė, o literatūroje atgaivinamas žmogaus asmenybės kultas. Šio tariamo kuriozo prieštaringumas dingsta, tik atsiminus įprastą taktiką — duoti visų vartojamiems žodžiam kitokį turinį: viena kalbėti, kita manyti.

Jeigu kalbamoje knygoje su palankumu užsiminta apie Sartre, Camus, apie egzistencialistų suprantamą žmogų, su jo „pasąmonės srautu“, tai partijai ir tokis žmogus nepriimtinas. Antai, kai skaitai knygą ir nori gėrėtis ja kaip pragiedrėjimu, tuo pačiu metu grėsmingai prašneka *Literatūroje ir mene* (1970 rugpjūčio 15) iš *Komunist* pakartotas straipsnis, kuris įspėja prieš tuos Vakarų rašytojus ir jų tendencijas, kurios ir Lietuvos rašytojus vilioja, bet kurios nevilioja partijos. Straipsnis pasmerkia Vakaruose išplitusį „literatūros srautą, kuris teigia vienvėgį, individualaus pasaulio uždarumą ir, kas dar madingiau, gyvenimo absurdiškumą“. Iliustruota tai faktų: esą kai „šįkart Švedijos akademija pasirinko vieną iš absurdo teatro lyderių — Beketą — ir apvainikavo jį Nobelio premijos laurais“, Vakarų inteligentija tai sutiko be nuostabos ir protesto. „Kadangi Nobelio premijos

nuostatai reikalauja teikti pirmenybę idealios, humanistinės krypties kūriniais, šiųmetinis pasirinkimas lyg pabrėžia, kad absurdas ir yra toji riba, ligi kurios nusmuko šios inteligentijos samprata, kas yra idealu ir humanistiška“.

Tas rašinys kritikuoja taip pat „tendenciją viską psichologizuoti“; laiko tai „buržuazinės ideologijos žygiu prieš asmenybę“, ir jam „visai nelauktai padeda žmonės, kurių daugelis įsitikinę, kad jie gina žmogaus ir žmonijos reikalus“.

Atmeta žavėjimąsi Kafkos ir Joyce kūriniais, kuriais žavisi sovietiniai kritikai, įžiūrėdami juose kritiką buržuazinės visuomenės supuvimui. Bet *Komunist* straipsnis mato tuose rašytojuose ne visuomenės buržuazinės klasės, o „apskritai žmogaus nuvainikavimą“. Atmeta taip pat ir populiarių kalbamoje knygoje dažnai minimą „sąmonės srautą“, vadindamas jį „vulgariu psichologizmu“.

Šis *Komunist* straipsnis, pakartotas ir Lietuvos rašytojam, rodo, kad partija „budi“. To „budėjimo“ faktas gali paaiškinti ir V. Kubiliaus minimą laikraštinį faktą — kad „dabartinis romantizmas“ lietuvių literatūroje be „kovos“, o tik „ramus susitaikymas su viskuo, kas yra“.

Tegul pamėgintų imtis „kovos“ — nuo to padidėtų gyventojų skaičius bepročių namuose.